Η προδοσία των μοναχών της Μονής Βλατάδων και η κατάληψη της Θεσσαλονίκης από τους Τούρκους το 1430

Το 1430, η Θεσσαλονίκη πολιορκούνταν από ξηρά και θάλασσα, από τον σουλτάνο Μουράτ τον Β’ (πατέρας του Μωάμεθ του Πορθητή, ο οποίος 23 χρόνια αργότερα κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη και πάλι με την συνεργασία των κληρικών), χωρίς αποτέλεσμα, καθώς οι κάτοικοι αντιστέκονταν με σθένος.

Απ’ την δύσκολη αυτή θέση, ανέλαβαν να τον βγάλουν οι καλόγεροι την Μονής Βλατάδων (Βλαταίων) που βρισκόταν εντός της πόλεως (στην άνω πόλη της Θεσσαλονίκης, όπου όπως λέγεται, εκεί «δίδαξε» ο απόστολος Παύλος), λειτουργώντας σαν «πέμπτη φάλαγγα», παρακινούμενοι είτε από το «μπαξίσι» που έδινε ο σουλτάνος σε όποιον βοηθούσε να καταλάβει την πόλη, είτε -το πιθανότερον- διαισθανόμενοι πως αργά ή γρήγορα οι Οθωμανοί θα γινόταν κύριοι της πόλης και της περιοχής, οπότε θεώρησαν «φρόνιμο» να εξασφαλίσουν τα «κεκτημένα» τους προσφέροντας γη και ύδωρ για να μην θίξει ο σουλτάνος την περιουσία τους, είτε λόγω και των δύο.

Όπως αναφέρεται στο βιβλίο «Ο ανέκδοτος Κώδικας 161 της Χίου για τη σύνοδο της Φλωρεντίας, την άλωση από προδοσία της Θεσσαλονίκης το 1430, και τη μάχη της Βάρνας» (Νίκος Β. Κοσμάς), οι καλόγεροι της μονής Βλατάδων υπέδειξαν στον Μουράτ Β’ τους υπόγειους αγωγούς του υδραγωγείου της Θεσσαλονίκης, που βρίσκονταν στον Χορτιάτη, και του συνέστησαν να κόψει το νερό αν ήθελε η Θεσσαλονίκη να πέσει στα χέρια του σαν «ώριμο φρούτο»…

> *Αμή να ακούσετε πώς το επήρε (τη Θεσσαλονίκη) να θρηνήσετε μεγάλως. Το μέρος όπου έπινεν ο λαός της συμπρωτεύουσας, έρχετον απ’ έξω από τόπον όπου λέγεται του Χορτιάτη με σωληνάρια-αγωγούς και έμπαινεν από κάτω από την γην μέσα εις την Θεσσαλονίκην. Και ωσάν ήρθε αυτός ο Σουλτάνος και την επολέμα ήτον εις αδημονίαν μεγάλην, όπου δε ημπορούσε να την επάρη και*

έταζε χαρίσματα μεγάλα και δωρεάς, όποιος του δείξει να την επάρη. Και ως έμαθον τούτο οι καλόγεροι του μοναστηρίου των Βλαταίων, όπου είναι το μοναστήρι τους εις την καρδίαν της Θεσσαλονίκης, έγραψαν γράμμα μια νύχτα και το έριξαν από το μοναστήρι έξω εις τον Σουλτάνον Μουράτ Β' γράφοντας και λέγοντας έτζι: «Ημείς οι δούλοι σου από το μοναστήρι των Βλαταίων προσκυνούμεν την αυθεντίαν σου και δεόμεθα του Θεού να σε βοηθήσεις να επάρης τούτο το κάστρον το περίφημον και άλλα πολλά και να σε ιδούμεν και βασιλέα στην Πόλη. Όμως δίδωμεν σου είδησιν ότι αν θέλεις να επάρης το κάστρον τούτο της Θεσσαλονίκης στείλε από το φουσάτον σου ανθρώπους εις του Χορτιάτη την περιοχήν όπου έρχεται απ' εκεί το νερό εδώ μέσα στην πόλη μας και κόψε το νερό να μην τρέχει και πίνει ο λαός και στανικώς θέλουν παραδοθή και προσκυνήσουν».

Παρόμοια αναφέρονται και στο «Χρονικόν περί της των Τούρκων βασιλείας» (από το 1300 μέχρι το 1461), του Μέγα Λογοθέτη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Ιέρακος (16ος αιώνας). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο συγγραφέας, μετά την προδοσία των καλόγερων, οι Θεσσαλονικείς πιάστηκαν «σαν τα σπουργίτια σε παγίδα και σαν τα ορτύκια που λείπει η μάνα τους απ' τη φωλιά»...

Αφ' ου δε παρεγένετο σουλτάνος προς εκείνην και Θετταλούς εκύκλωσε τους όντας εν τη πόλει, ην απορία εν αυτώ μεγίστη περί ταύτης, ουδόλως γαρ ηδύνατο ελείν και εκπορθήσαι το άστυ το περιφανές τών Θετταλών το κλέος, ηθύμει δε και ήσχαλε κ' ετήκετο μεγάλως.

Τότε τινές των μοναχών, λέγω, των ρακενδύτων εκ των Βλατέων της μονής εντός αυτού οικούντες, κατέγραψαν, εδήλωσαν άπαντα τω σουλτάνω, γράφουσι δε και λέγουσιν: «Ω κύριε σουλτάνε, ως ει σοί έστι βουλητόν άρξαι Θεσσαλονίκης, λαβείν και ταύτην και ημάς και πάντας τους εν πόλει, τους υδροχόους έκοψον σωλήνας Χορτιάτου, δίψη πιεζομένων δε πάντων και απορία, ακόντων τελεσθήσεται όπερ ποθείς γενέσθαι. Όρος Χορτιάτης εστί δε κείμενον υπέρ ταύτης, εξ ου τη πόλει άριστον ύδωρ ηδύ εισρέει».

Σουλτάνος ουν ακηκόως τούτο υπερησθείς τε επιχειρεί ως εν ταύτω τω πράγματι και έργω και ταύτην εχειρώσατο ως καλίαν στρουθίων, ως ορταλίχων

φωλεόν άνευ μητρός μεινάντων, ήτοι αγάπης καθαράς μη ούσης εν τοις ένδον. Τότε τζαούσην φύλακα καθίστησι φυλάττειν τους εν μονή μονάζοντας προδώσαντας την πόλιν. Τζαούσης δε την σήμερον αυτ' η μονή καλείται, ίνα μηδείς εκ του στρατού τους μοναχούς ταράξη, όθεν και ατελείς εισίν άχρι του νυν εκ Τούρκων, το έργο μνημονεύοντες των μοναχών το πάλαι.

Η Θεσσαλονίκη έπεσε στις 29 Μαρτίου 1430. Ο Μουράτ Β' εξετίμησε αρκετά την πολύτιμη συνεργασία των καλόγερων, δίνοντας προνόμια στο μοναστήρι που ονομάστηκε και «Τσαούς Μοναστήρ» (παρεμπιπτόντως αξίζει ν' αναφερθεί ότι η μονή χτίστηκε τον 14ο αιώνα πάνω σε ερείπια καταστραμμένου -απ' τους χριστιανούς- αρχαιοελληνικού ναού), εξαιτίας της φρουράς (τσαούσηδες) που διέθεσε ο σουλτάνος για την προστασία των μοναχών. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, «τσαούσηδες» ορίζονταν από τον σουλτάνο, κάποιοι απ' τους ίδιους τους καλόγερους για λογαριασμό των Τούρκων αξιωματικών, εξασφαλίζοντας έτσι την προστασία του μοναστηριού, με την δύναμη που έδινε ο οθωμανικός στρατιωτικός βαθμός.

Σύμφωνα τέλος και με τον ιστορικό Παύλο Καρολίδη («Ιστορία του ελληνικού έθνους» του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου), το στρατόπεδο του Μουράτ Β', επισκέφθηκαν εκείνες τις ημέρες και οι καλόγεροι του Αγίου Όρους, προκειμένου να δηλώσουν υποταγή και να διασφαλίσουν κι αυτοί τα προνόμιά τους, διακρίνοντας την επικείμενη επικράτηση των Τούρκων: *«Διαρκούσης της πολιορκίας της Θεσσαλονίκης ή μικρόν μετά την άλωσιν της πόλεως ταύτης ενεμφανίσθησαν εν τω στρατοπέδω του Μουράτ Β' απεσταλμένοι των ιερών μονών του αγιωνύμου όρους Άθω και προσήνεγκον αυτώ την υποταγήν της ιερατικής αυτών πολιτείας. Ο Οθωμανός μονάρχης ευμενώς εδέξατο τους απεσταλμένους και ανεγνώρισε και επεκύρωσε πάντα τα δικαιώματα και προνόμια, ων απέλαυεν η ιερά πολιτεία επί των Ελλήνων αυτοκρατόρων».*